

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов А. Г. Модель речевого воздействия: автор vs реципиент / А. Г. Баранов // Северо-Кавказские чтения: мат. всерос. научн. конф. – Вып. 1: Речевые цели и средства их реализации. – Ростов н/Д, 1996. – С. 5-7
2. Белова А. Д. Поняття «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у сучасній лінгвістиці / А. Д. Белова // Іноземна філологія. – К.: Вища школа, 2002. – Вип. – С. 7-14.
3. Голоднов А. В. Лингвопрагматические особенности персуазивной коммуникации (На примере современной немецкоязычной рекламы): автореф. дис.... канд. филол. наук: 10.02.04: Санкт-Петербург, 2003 – 15 С.
4. Чуття і чуттєвість / Остін Дж. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://shron.chtyvo.org.ua/Jane_Austen/Chuttia_i_chutlyvist.pdf
5. Шутова Н. М. Перевод и лингвистика текста / Н. М. Шутова // Вестник Удмуртского университета. – Вып. 1, 2009. – С.203-209.
6. Pride and Prejudice / Jane Austen [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gutenberg.org/files/1342/1342-h/1342-h.html>

*В. Г. Житченко,
студентка IV курсу,
Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж імені І. Я. Франка*

ЗВУКОВІ ЕФЕКТИ В ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ ЛІНИ КОСТЕНКО

Текст як спосіб організації значень і структурування змістової інформації привернув до себе увагу і лінгвістів, і психологів, і соціологів, бо саме в ньому найповніше розкривається суть авторського бачення (настроїв та почуттів) та його втілення в певну форму.

Поетичний текст – художньо-образна словесна творчість, у якій мова використовується з естетичною чи евокативною (знаково-символічною) метою окрім або замість самої денотації (лексичне значення слова, що визнає більшість людей, які належать до певної лінгвістичної групи) [1, с. 187].

Поетичний текст Ліни Костенко має особливість синтезувати в собі найкращі риси української поезії. Мистецька спадщина письменниці є важливою складовою літератури зламу ХХ-ХХІ століть і залишається актуальним матеріалом для сучасних літературознавців. Тому саме твори цієї поетеси ми обрали для нашого дослідження.

«В основі фонетичного рівня лежить оцінка тексту на предмет наявності асонансів – дисонансів, стягнених форм прикметників, ритміки наголосів, алітерацій» [2, с. 125]. Особливо важливу роль фонетичний рівень лінгвістичного аспекту відіграє в поезії.

До числа власне фонетичних особливостей, які необхідно відзначити під час аналізу циклу на цьому рівні, відносяться спеціально створювані автором звукові ефекти.

За В. Пахаренком, у літературі існує фоносимволіка: алітерація чи асонанс певного звука несе в собі символічне навантаження.

Наприклад:

- [о] – спів, радість, відвага, гул, сила духу;

- [a] – голосний крик, голосіння, радість, страх, білий колір;
- [i] – ніжність, кохання, спокій, краса, молитва, синь, вишина, загостреність, захоплення, подив, переляк;
- [y] – сум, страх, біль, жаль, передчуття смерті, жах;
- [г] – битва, грім, гамір, натовп, зловісність;
- [л] – любов, ласка, ніжність;
- [р] – рішучість, брутальність, трагізм, суворість, героїзм;
- шиплячі й свистячі звуки – вітер, шелест листя чи очерету, брязкіт зброї, плін ріки, сум, смерть [4, с. 40].

Звук у вірші виконує надзвичайно важливу роль, він як би посередник між автором-світом-читачем:

Стоїш, як стогін, під склепінням казки.

Душа прозріє всесвітом очей.

(«Буває мить якогось потрясіння»)

Ліна Костенко використовує в цих рядках нагромадження звуку [с], який надає віршу урочистості та вимагає підвищеної інтонації в ході його прочитання.

Гроза проходила десь поруч. Було то блискавка, то грім.

Дорога йшла кудись на Овруч в лісах і травах до колін.

Латаття ніжилось в озерах, хитали ряску карасі.

Черкнула блискавка по зелах, аж полягали вони всі.

(«Гроза проходила десь поруч...»)

Нагромадження звуків [г] та [д] надає йому реалістичного зображення грози, звуків гromу, спалахів блискавки.

Великі поети не вміють писати віршів.

Клював їх орел в печінку і сумнів сні випасав.

Графоманові краще. Графоман вирішив

написати – і написав.

(«Великі поети не вміють писати віршів...»)

У цьому тексті Ліна Костенко використовує накопичення звуку [i], що надає віршеві відтінку величності, гордості, захоплення великими поетами.

На думку прихильників теорії звукосимволізму (С. В. Воронін, В. В. Іванов, А. П. Журавльов, Н. А. Кожевникова, М. В. Панов та ін.) звуки мають не лише план вираження, а й план змісту. Показовим є уривок із вірша Ліни Костенко **«Після дощів смарагдова діброва...»**:

Після дощів смарагдова діброва,

на білій ріні річка говірка.

І смужка сонця тонко пурпурова

далекій обрій пензликом торка.

Звук [i] – найприємніший, найдобріший, найм'якіший звук в українській мові. А тому, читаючи цю поезію, з'являються позитивні емоції, приємні спогади про дитинство.

Звуки мовлення (особливо голосні) можуть викликати колірні образи. Таку властивість було помічено вже давно. А. Рембо написав навіть сонет «Голосні», у якому так розфарбував звуки: [a] – чорний; [e] – білий; [и] – червоний; [в] – зелений; [o] – синій. Але французький мовознавець К. Нироп приписував голосним зовсім інші кольори: він уважав [и] – синім, [в] – яскраво жовтим, [a] –

червоним. Німецький лінгвіст А. Шлегель писав, що для нього [и] – небесно-голубий, [а] – червоний, [о] – пурпурний. А от російський поет А. Білий затверджував, що йому [а] представляється білим, [е] – жовто-зеленим, [и] – синім, [в] – чорним, [о] – яскраво-жовтогарячим. Якщо продовжувати називати індивідуальні судження про колір голосних, то кожен звук виявиться розфарбованим у всі кольори веселки [5].

Сучасна наука визнає явище існуючого лише тоді, коли воно або безпосередньо спостерігається, або відтворено проявляє себе в експериментах, або ж строго обчислюється. Причому в кожному разі останнє слово залишається за практикою.

Ідея експериментів проста: реєструються реакції багатьох випробуваних на певний стимул, а потім проводиться статистична обробка отриманого матеріалу, щоб виявити основні тенденції в реакціях. Техніка реєстрації різноманітна: випробуванням або пред'являються звуки мовлення – потрібно підібрати до них колір, або пред'являються різні кольорні картки – потрібно написати на них звуки, або дається завдання вибудувати звуки по кольору, скажемо, від «самого червоного» до «найменш червоного», «самого синього» до «найменш синього» і т.п.

Багато таких експериментів із тисячами інформантів показало, що в переважній більшості випробувані офарблюють принаймні голосні цілком виразно. Особливо одностайні думки щодо трьох голосних – [а], [е] [и]. Звук [а] цілком узгоджено називають червоним, [е] – чітко зеленим, а [и] – виразно синім. Звук [о] всі вважають світлим і яскравим, але хоча більшість випробуваних називають його жовтим та білим. Виходить, що цей звук є сонячним [5].

Осінній день, осінній день, осінній!

О синій день, о синій день, о синій!

Осанна осені, о сум! Осанна.

Невже ця осінь, осінь, о! – та сама.

(«Осінній день, осінній день, осінній...»)

У цьому поетичному тексті надмірно використано звук [о], що робить його яскравим та сонячним, у даному випадку вірш набуває темно-помаранчевого або навіть багряного відтінку осені.

Фонетичні особливості поетичного тексту дозволяють визначити значення вживання автором тих чи інших фонетичних засобів, їх вплив на сприймання та розуміння тексту читачем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гром'як Р. Т. Літературознавчий словник-довідник/ Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко. – К.: ВЦ «Академія», 2007.
2. Капелюшний А. О. Стилістика й редагування / А.О. Капелюшний: практичний словник-довідник журналіста. – Львів: ПАІС, 2002. – 576 с.
3. Костенко Л. В. Вибране / Л. В. Костенко: підручник. – К.: Дніпро, 2011. – 559 с.
4. Комашко О. С. Лірика як рід літератури. Частина 1: посібник / О. С. Комашко. – Ковельська міська гімназія, 2010. – 56 с.
5. Ми бачимо звук [Електронний ресурс]: сайт «Розробки уроків, презентації та конспекти»/ Назарій Назаров. – 2012. – Режим доступу: <http://www.testsoch.com/mi-bachimozvuk/2/> (дата звернення: 29.02.2012). – Назва з екрана.